Läkemedelsstrategi 2023–2026

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
08-123 132 00
Datum: 2022-10-31
Diarienummer: VKN 2022-0161

Region Stockholm

Inledning

Läkemedelsområdet är i ständig utveckling och förändring, dels tack vare att nya behandlingsmöjligheter tas fram, dels på grund av den utveckling som sker kring regelverk och samarbeten runt läkemedelsfrågor. Regionens arbete inom läkemedelsområdet är inte isolerat utan behöver ses som en del av arbetet med folkhälsa, evidensbaserad vård, hållbarhet, patientsäkerhet och finansiering. Läkemedelsstrategin är därför framtagen med bred förankring inom såväl hälso- och sjukvårdsförvaltningen som kunskapsstyrningsorganisationen och vårdgivarna. En ny nationell läkemedelsstrategi kommer att tas fram först efter valet 2022.

Det finns fortfarande skillnader i förväntad medellivslängd mellan olika socioekonomiska grupper, kommuner och stadsdelar i länet. En prioritering i den regionala utvecklingsplanen (RUFS 2050) är att nå en jämlik och förbättrad folkhälsa och bidra till att sluta hälsogapet. Ett led i det arbetet är att etablerade läkemedelsbehandlingar behöver erbjudas till fler patienter, särskilt inom vissa grupper. Ur ett hållbarhets- och patientsäkerhetsperspektiv behöver också överanvändningen av vissa läkemedelsgrupper hanteras. Arbetet med att ta fram rekommendationer (såsom Kloka listan) behöver fortgå, liksom implementering av dessa genom fortbildning och förskrivarstöd. Utbildning och fortbildning till förskrivare och i viss mån till allmänheten blir därför även fortsatt viktiga aspekter att arbeta med.

Leveransproblem för läkemedel har de senaste åren blivit ett allt större problem. Covidpandemin har också gjort det tydligt att vår beredskap för att upprätthålla god sjukvård behöver höjas. Detta har ytterligare blivit påtagligt i och med kriget i Ukraina. Både nationellt och regionalt pågår arbete med att få till en mer robust läkemedelsförsörjning inkluderande uppbyggande av beredskapslager.

De senaste åren har mycket av läkemedelsarbetet fokuserat på introduktion av nya läkemedel och hur denna introduktion ska ge en jämlik, hållbar och ändamålsenlig läkemedelsanvändning i både regionen och landet, så att våra gemensamma resurser används på bästa sätt. De här processerna är i ständig utveckling, men den grundläggande strukturen fungerar i många delar väl efter de senaste årens utvecklingsarbete i samverkan med Sveriges övriga regioner.

Nya läkemedel är ofta kostsamma och det sker en stadig ökning av läkemedelskostnader. Samtidigt sker patentutgångar och vi får tillgång till biosimilarer och generika, vilket innebär att kostnaderna för en viss behandling ofta blir lägre efter ett antal år. Byte till det mindre kostsamma alternativet sker dock inte alltid per automatik utan kan kräva till exempel informationsinsatser samt uppföljning och återkoppling.

Läkemedelsstrategin i relation till andra regionala styrdokument

Enligt den regionala handlingsplanen för ökad patientsäkerhet (VKN 2020–0010), Region Stockholms hållbarhetsstrategi (RS 2020–0779) och Region Stockholms folkhälsopolicy (RS 2020-0535) ska risk- och konsekvensanalyser genomföras i tidigt skede av berednings- och beslutsprocesser. Syftet är att identifiera och åtgärda patientssäkerhetsrisker och att bedöma huruvida åtgärder kan utformas så att de påverkar hållbarhet (social, miljömässig och ekonomisk) samt skillnader i hälsa i gynnsam riktning. Förslagens konsekvenser avseende dessa aspekter ska också beskrivas.

Ur patientsäkerhetsperspektiv är till exempel vårdövergångar en risk, inte minst avseende överförande av information rörande patientens läkemedelsbehandling. En välinformerad patient som aktivt deltar i sin vård och i patientsäkerhetsarbetet bidrar till en bättre och säkrare vård. Den välinformerade patienten har också bättre förutsättningar att ta ansvar för sin egenvård.

Hållbarhetsstrategin inkluderar att Region Stockholm ska arbeta för att minska läkemedels miljöpåverkan vid tillverkning, användning och kassation. Läkemedelsstrategins utformning påverkas därutöver av hållbarhetsstrategins inriktning kring robusta verksamheter, långsiktigt hållbar ekonomi och social hållbarhet.

I den strategi som Region Stockholm fastställt för utvecklingen av den nära vården för åren 2019–2025 (Primärvårdsstrategin) finns fem strategiska inriktningar. En av dem kan tydligt kopplas till bland annat läkemedel: säkerställa effektiv resursanvändning, ändamålsenlig uppföljning och goda förutsättningar för vården att förbättra de medicinska resultaten för invånarna.

Hälsosamma levnadsvanor förebygger sjukdom och vid uppkommen sjukdom förbättras resultaten av given behandling. Att bidra till arbetet med hälsosamma levnadsvanor blir därmed ett viktigt tillägg till läkemedelsarbetet. Det finns även goda möjligheter att inom läkemedelsområdet arbeta vidare med egenvård. I enlighet med regionens egenvårdsstrategi omfattar egenvården det som individen utför själv, med eller utan stöd av vården. Ökad kunskap och delaktighet för individen har visats kunna bidra till förbättrad vårdupplevelse, stärkta förutsättningar hos invånaren att kunna ta ansvar för sin egen hälsa samt stärkt roll och möjlighet att vara en aktiv part i den egna vården.

Vision för Läkemedelsarbetet

Läkemedelsanvändningen i Region Stockholm bidrar till god hälsa och är patientsäker, jämlik och hållbar

Visionen innebär att vi strävar efter att rätt läkemedel ska tas av rätt person i rätt dos och tid, till rätt kostnad, med rätt information och kopplad till rätt uppföljning.

Tre övergripande mål i läkemedelsstrategin

Utifrån Region Stockholms mål att hälso-och sjukvården ska präglas av god kvalitet samt utifrån visionen för läkemedelsanvändningen kan läkemedelsarbetet under de kommande åren fokusera på tre övergripande målområden.

1. Effektiv, patientsäker och jämlik läkemedelsanvändning
2. God och säker tillgång till läkemedel
3. Hållbar läkemedelsanvändning

Delmål och strategier för att uppnå de övergripande målen

Avgörande för läkemedelsanvändningen är vad som händer i mötet mellan patienten och vården, och det påverkas av samverkan mellan en rad olika vårdgivare, kompetenser, funktioner och beslut. Var ansvaret ligger är ibland otydligt, vilket försvårar genomförandet av förändringar i processer, rutiner och arbetssätt. Det är således viktigt med en samverkan mellan regionens aktörer inom läkemedelsarbetet under samordning av Hälso- och sjukvårds-förvaltningen. Regionens läkemedelsarbete beskrivs mer utförligt i delmål.

1. Effektiv, patientsäker och jämlik läkemedelsanvändning

- Läkemedelsförskrivarna i regionen är kunniga och välinformerade
  - Besluts- och kunskapsstöd utvecklas och används, vilket bidrar till säker läkemedelsanvändning.
  - Rekommendationer för läkemedelsanvändning uppdateras löpande utifrån bästa kunskap och tillgängliggörs för regionens läkemedelsförskrivare.
  - Fortlöpande uppföljning och återkoppling till enskilda vårdgivare görs avseende förskrivningsmönster som en del av fortbildningen.
  - Skillnader i behandling av sjukdomar på grund av geografi, socioekonomi eller kön följs upp vilket ger möjlighet till riktade insatser.
- Patienterna har kunskap om fördelar och nackdelar med läkemedel
  - Patienterna är välinformerade och ges möjlighet att aktivt delta i beslut rörande sin vård vilket stärker patientsäkerhetsarbetet. Den välinformerade patienten har också bättre förutsättningar att ta ansvar för sin medicinering och egenvård.
  - Information direkt till invånarna behövs bland annat för att höja täckningsgraden av vaccinationer samt för att minska antibiotikaanvändningen.
- Vårdens personal har lättillgänglig och säker information om patienters behandlingar
  - Implementering av nationella läkemedelslistan ökar kvaliteten på information avseende ordinerade läkemedel.
  - Det sker en fortsatt utveckling av beslutsstödsystem, till exempel patientöversikter.

2. God och säker tillgång till läkemedel

- Läkemedelsförsörjningen är säker, effektiv och robust
  - Beredskapslager tas fram i enlighet med nationella riktlinjer, vilket minskar risken för brist på läkemedel vid särskilda situationer.
  - Läkemedelsförsörjningen till vården är anpassad för robusta leveranser och samverkan om lagerhållning.
- Nya värdefulla läkemedel introduceras i vården på ett kostnadseffektivt sätt
  - Nya läkemedel introduceras i första hand via nationell samverkan och nationella avtal. Regionala ställningstaganden tas fram vid behov.
  - Regionens prognos- och budgetarbete tar hänsyn till vårdens behov av introduktion av nya rekommenderade läkemedel.

3. Hållbar läkemedelsanvändning

- Läkemedelsanvändningen är kostnadseffektiv
  - Hög följsamhet till nationella och regionala rekommendationer ger god kostnadseffektivitet och är en förutsättning för horisontella prioriteringar.
  - Ökad kostnadsmedvetenhet för läkemedel hos enskilda vårdgivare leder till mer kostnadseffektiv läkemedelsanvändning, särskilt vid val mellan likvärdiga behandlingsalternativ.
  - Fördjupade uppföljningar av vårdgivares läkemedelsförskrivning genomförs för att bland annat motverka oegentlig förskrivning.
- Antibiotikaanvändning med hög precision ger goda vårdresultat för individen med bevarad låg resistensutveckling
- Patienterna ges bästa möjliga behandling med minsta möjliga miljöpåverkan
  - Detta uppnås genom minskad kassation, minskad omotiverad användning och ökad följsamhet till kunskapsstöd.

Viktiga framgångsfaktorer för att uppnå målen i Läkemedelsstrategin

Den viktigaste delen i läkemedelsarbetet är vad som händer i mötet mellan patienten och vården. För en väl fungerande process behöver alla medarbetare som på något sätt stöttar delar av läkemedelsprocessen arbeta tillsammans.

Region Stockholms läkemedelskommitté står för sakkunskap och rekommendationer inom Regionen men det finns även nationella riktlinjer inom ramen för den nationella kunskapsstyrningen.

Läkemedelsarbetet är även beroende av ett flertal framgångsfaktorer:

- En effektiv och kommersiellt oberoende sakkunnigorganisation ger förutsättningar för majoriteten av målen inom läkemedelsstrategin, både vad gäller kunskapssammanställning och kommunikation, fortbildning och uppföljning.
- God samverkan och tydlig struktur mellan förvaltningar och vårdgivare för att nå robust läkemedelsförsörjning och effektiv upphandling av läkemedel.
- Region Stockholm är en aktiv deltagare i nationell samverkan kring läkemedel för att nå jämlik och kostnadseffektiv läkemedelsanvändning.
- God samverkan mellan avtalshandläggare, controllers och kunskapsorganisationen vid uppföljning av verksamheters läkemedelsanvändning kopplat till framtagande av avtal och avtalsuppföljning.
- Möjlighet att följa läkemedelsanvändning kopplat till individ och diagnos oavsett distributionsform förbättrar uppföljningen av läkemedelsbehandling. Det möjliggör också användandet av riskdelningsavtal, vilket särskilt behövs för vissa nya läkemedelstyper.

De flesta involverade i läkemedelsarbetet är anställda vid Hälso- och sjukvårdsförvaltningen och hos olika vårdgivare inom regionen men en del kompetens och stöd inhämtas även från andra vårdgivare, organisationer och aktörer såsom Karolinska Institutet, distributionsföretag, apoteksföretag med flera.

Uppföljning av läkemedelsstrategin

Läkemedelsstrategin följs upp årligen och föredras för politisk nämnd. Uppföljningen redovisar arbete och utfall för mål och delmål i strategin. Uppföljningen inkluderar och ersätter uppföljningarna för tidigare beslut från Vårdens kunskapsstyrningsnämnd rörande rationell läkemedelsanvändning (VKN 2019–0063) och angående introduktionen av nya läkemedel (VKN 2019–0064). Se bilaga 1 för uppföljningspunkter.

Bilaga 1 Mål, delmål och uppföljning inom läkemedelsstrategin

Mål	**Uppföljning**
Läkemedelsanvändningen i Region Stockholm bidrar till god hälsa och är jämlik, hållbar och patientsäker	
Effektiv, patientsäker och jämlik läkemedelsanvändning	- Följsamhet till Kloka listan - Utvalda indikatorer för kvalitet av läkemedelsanvändning, exempelvis andel patienter med specifik sjukdom som får rekommenderad läkemedelsbehandling. - Täckningsgrad för vaccinationer - Jämförelser av förskrivningsmönster vid distans- respektive fysiska besök hos vårdgivare
Kunniga och välinformerade förskrivare i hela regionen	- Kunskapsteam läkemedels (vid Akademiskt primärvårdscentrum) och Stramas arbete vid regionens husläkarmottagningar - Informationsarbetet vid andra vårdgivare och kliniker
Invånarna har kunskap om fördelar och nackdelar med läkemedel	- Kvalitativ lägesbeskrivning
Lättillgänglig och säker information om patienters behandlingar	- Implementering av nationella läkemedelslistan - Användningen av beslutsstöd och patientöversikter
God och säker tillgång på läkemedel	
Säker, effektiv och robust läkemedels-försörjning	- Lägesbeskrivning framtagande av nytt beredskapslager - Antal kritiska brister som krävt regional hantering, antal veckor respektive kritiska brist har förekommit - Nya avtal för läkemedelsförsörjningen införda (ja/nej) - Faktisk konsekvens för vården som blev av aktuell kritisk brist
Nya värdefulla läkemedel introduceras i vården på ett kostnadseffektivt sätt	- Vilka nya läkemedel har introducerats? Har introduktion skett i enlighet med rekommendation? Geografiska skillnader mellan regioner och sjukvårdsregioner?
Hållbar läkemedelsanvändning	
Kostnadseffektiv användning	- Prognos läkemedelsanvändning och utfall för tidigare prognos - Följsamhet till rekommendationer och användning av biosimilarer
Antibiotikaanvändning med hög precision	- Antal antibiotikarecept per invånare och år, jämfört med övriga regioner - Distansförskrivning av antibiotika
Minsta möjliga miljöpåverkan	- Förskrivning och rekvisition i enlighet med kunskapsstöd - Minskad kassation (mindre förpackningar)